

Handleiding toets E1 – Informatie verwerven door lezen

Cor Aarnoutse

Toets E1: Informatie verwerven door lezen

Aard van de toets	2
Aanwijzingen voor toetsafname	2
Voorbeeldopdrachten maken en uitleg	3
Nakijken van de toets: score bepalen	4
Registratieformulier	4
Het niveau van de leerlingen vaststellen	4
Normtabel Toets E1 en rapportcijfers	5
Wat te doen met de toetsresultaten?	5
Psychometrische gegevens	6
Antwoorden en score	7

Toets E1: Informatie verwerven door lezen

Deze toets voor informatie verwerven door lezen dient na eenheid 4 of 5 te worden afgenomen. De bedoeling van deze toets is om u halverwege het schooljaar een objectief beeld te geven van de informatie verwervend leesprestaties van uw leerlingen.

De toets bestaat uit een aantal opdrachten die een nadere uitwerking vormen van de doelen die aan het eind van eenheid 4 of 5 dienen te zijn bereikt. Eenheid 5 is een herhalingseenheid; in deze eenheid komen geen nieuwe doelen aan bod. U kunt dus zelf kiezen of u de toets na eenheid 4 of na eenheid 5 afneemt.

Met behulp van een registratieformulier kunt u nagaan in hoeverre de leerlingen zich de vaardigheden van eenheid 1 tot en met 5 hebben eigengemaakt. Bovendien kunt u op basis van de verkregen informatie het onderwijs beter afstemmen op de behoeften van de leerlingen.

Aard van de toets

Toets E1 is een doelstellinggerichte toets op het gebied van informatie verwerven door lezen. De toets meet de vaardigheden die in eenheid 1 tot en met 4/5 van *Ondersteboven van lezen* (E1) zijn behandeld. Hij stelt u in staat om vast te stellen of de leerlingen de belangrijkste doelen van deze eenheden hebben bereikt. Deze doelen zijn:

- De leerlingen kunnen aantekeningen bij het lezen van een informatieve tekst maken.
- De leerlingen kunnen een informatieve tekst vluchtig lezen om na te gaan of die tekst geschikt is voor selectie en nadere bestudering.
- De leerlingen kunnen de belangrijkste punten van een informatieve tekst opschrijven.
- De leerlingen kunnen een uittreksel van een informatieve tekst met een indelingsstructuur maken.
- De leerlingen kunnen een uittreksel van een informatieve tekst met een probleem-oplossingsstructuur maken.
- De leerlingen kunnen een uittreksel van een informatieve tekst met een oorzaak-gevolgstructuur maken.
- De leerlingen kunnen een verslag van een tekst met een probleem-oplossingsstructuur maken.
- De leerlingen kunnen een verslag van een tekst met een vergelijkingsstructuur maken.
- De leerlingen kunnen een verslag van een tekst met een indelingsstructuur maken.

Als maat voor de bekwaamheid om bovenstaande vaardigheden toe te passen, geldt het aantal van 28 opdrachten waaruit de toets bestaat. De opdrachten zijn onafhankelijk van elkaar en klimmen niet op in moeilijkheidsgraad. De toets leent zich voor groepswijze en individuele afname.

Aanwijzingen voor toetsafname

Hieronder staan enkele algemene aanwijzingen voor de toetsafname en een aantal specifieke aanwijzingen om de leerlingen voor te bereiden op de toetsafname.

Algemene aanwijzingen

Toets E1 *Informatie verwerven door lezen* kunt u het beste na eenheid 4 (in december) afnemen. De volgende aanwijzingen geven aan hoe u daarbij te werk gaat:

- Bestudeer de aanwijzingen voor het afnemen van de toets. Lees de opdrachten voor de leerlingen door.
- Neem de toets bij voorkeur 's ochtends af, want dan is de concentratie van de leerlingen het hoogst.
- Zorg voor orde en rust in de klas. Zet de tafeltjes uit elkaar om afkijken te voorkomen.
- Zorg ervoor dat iedere leerling een potlood en een gum heeft. Zorg voor reservepotloden.

- Aan de eigenlijke toets gaat een instructie van 10 minuten vooraf. Volg de instructie (zie: *Specifieke aanwijzingen*) nauwkeurig, zonder het contact met de klas te verliezen. Let erop dat alle leerlingen u begrijpen. Herhaal uw uitleg zo nodig.
- Na de instructie maken de leerlingen de toets zelfstandig. De afnametijd bedraagt 50 minuten. Geef leerlingen die de toets niet af kunnen krijgen de gelegenheid om deze later die ochtend of 's middags alsnog af te maken.
- Als de leerlingen klaar zijn, leggen ze de toets op de hoek van hun tafeltje. Ze gaan verder met een opdracht die u vooraf op het bord hebt geschreven. Vanzelfsprekend mag deze opdracht de rust in de klas niet verstoren.

Specifieke aanwijzingen

In het volgende leest u hoe u de leerlingen op de toets voorbereidt en de voorbeeldopdrachten met hen doorneemt:

- Vertel de leerlingen dat ze een toets met opdrachten krijgen. Zeg tegen hen dat ze de opdrachten zo goed mogelijk moeten maken. Op die manier kunnen ze laten zien hoe goed ze kunnen lezen.
- Deel de toets uit. Laat de leerlingen hun voor- en achternaam op de toets schrijven.
- Vertel de leerlingen dat u samen met hen enkele voorbeeldopdrachten gaat doornemen. Zo weten ze hoe ze de verschillende opdrachten in de toets moeten maken. Specifieke informatie over de voorbeeldopdrachten treft u in de paragraaf *Voorbeeldopdrachten maken en uitleg*. Besteed, als u klaar bent met de voorbeeldopdrachten, aandacht aan de volgende punten:
- Vertel de leerlingen dat ze nu weten hoe ze de opdrachten moeten maken. Benadruk dat ze in de toets niets mogen overslaan.
- Zeg dat de leerlingen nu nog iets mogen vragen, zo meteen kan dat niet meer.
- Benadruk dat de leerlingen niet mogen afkijken.
- Vertel de leerlingen dat ze hun werk goed moeten nakijken als ze klaar zijn. Geef ook aan welke opdracht ze gaan uitvoeren als ze klaar zijn. Schrijf die opdracht vóór het behandelen van de voorbeeldopdrachten op het bord.
- Deze toets begint gezamenlijk omdat u de tekst *De eendagsvlieg* moet voorlezen.
- Als alle leerlingen opdracht 2 gemaakt hebben, leest u de tekst *Wat aten zij?* bij opdracht 3 voor.
- De rest van de toets maken de leerlingen zelfstandig.

Voorbeeldopdrachten maken en uitleg

De toets begint met twee voorbeeldopdrachten. De bedoeling van deze opdrachten is de leerlingen voor te bereiden op het maken van de toets. Als de voorbeeldopdrachten gezamenlijk zijn gemaakt en besproken, moeten de leerlingen in staat zijn om de toets zelfstandig te maken. Volg bij het behandelen van de voorbeeldopdrachten onderstaande aanwijzingen:

Voorbeeldopdracht 1

De leerlingen lezen de tekst 'Christenen en moslims'. Na het lezen leest u voorbeeldopdracht 1 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

1 In deze tekst komen de woorden 'beide' en 'zowel' een paar keer voor.

Waar wijzen deze woorden op?

- op problemen
- op oplossingen
- op verschillen
- op overeenkomsten

De leerlingen maken de opdracht. Als ze klaar zijn, bespreekt u het goede antwoord. (Antwoord 4).

Voorbeeldopdracht 2

Lees voorbeeldopdracht 2 voor, terwijl de leerlingen meelesen.

2

Wat is de hoofdgedachte?

- Tussen de islam en het christendom bestaan veel verschillen.
- Tussen de islam en het christendom bestaan veel overeenkomsten.
- De islam lijkt veel op het christendom.
- Moslims en christenen geloven in dezelfde god.

De leerlingen maken de opdracht. Als ze klaar zijn, bespreekt u het goede antwoord. (Antwoord 2).

Als u er zeker van bent dat alle leerlingen begrijpen wat de bedoeling is, kan begonnen worden met het laten maken van de toets.

Nakijken van de toets: score bepalen

Op pagina 7 van deze handleiding vindt u een overzicht van de juiste antwoorden en bijbehorende score.

De score van een leerling (in toetsjargon: de ruwe score) is het aantal opdrachten dat een leerling goed heeft gemaakt. Overgeslagen opdrachten, opdrachten waarbij meer alternatieven als juist zijn aangegeven of opdrachten waarbij onduidelijk is welke keuze de leerling heeft gemaakt, worden fout gerekend. Een leerling die bijvoorbeeld vijf opdrachten fout heeft gemaakt, twee opdrachten heeft overgeslagen, en bij één opdracht een onduidelijke keuze heeft gemaakt, krijgt als ruwe score $28 - 5 - 2 - 1 = 20$.

Registratieformulier

Voor het registreren van de leerlingresultaten van Toets E1 *Informatie verwerven door lezen* kunt u gebruikmaken van een registratieformulier. Op dit formulier noteert u de namen van de leerlingen, de behaalde ruwe scores en de behaalde niveaus. Verder hebt u de mogelijkheid om een foutenanalyse te maken. Hierbij registreert u in welke categorieën van doelstellingen de leerling de fouten heeft gemaakt. Zo kunt u precies zien wat eventueel de zwakke plekken zijn van een leerling. U kunt daar in uw onderwijs vervolgens rekening mee houden.

Het registratieformulier kunt u downloaden via de link: www.onderstebovenvanlezen.nl/evaluatie.

Het niveau van de leerlingen vaststellen

Nadat u de score hebt bepaald, neemt u de normtabel erbij. De normtabel is gebaseerd op de c-schaal. Bij een c-schaal onderscheidt men elf niveaus en houdt men in sterke mate rekening met de normaalverdeling. De c-schaal maakt meer onderscheid tussen de scores van zwakke en goede lezers dan andere schalen, zoals de decielschaal. Dat is dan ook de reden waarom wij gekozen hebben voor het gebruik van de c-schaal bij het presenteren van de normen.

Zoek in de normtabel de ruwe uitslag van een leerling op. Vooraan in de tabel, op dezelfde regel als de ruwe uitslag, vindt u het niveau van deze leerling. Een voorbeeld: een leerling uit groep 8 maakt Toets E1 *Informatie verwerven door lezen*. Zijn ruwe score is 15,2. U neemt de normtabel voor u en zoekt score 15,2 op. Uit de tabel blijkt dat deze score correspondeert met niveau 6 op de c-schaal. U weet nu dat deze leerling een prestatie heeft geleverd waar ten minste 40% van de leerlingen uit de normgroep onder blijft; minstens 50% van de jaargroepgenoten overtreft deze prestatie; en 20% van de leerlingen uit de normgroep behaalt hetzelfde niveau. Niveau 6 geeft dus een gemiddelde prestatie aan, een prestatie die gemiddeld door de leerlingen van de normgroep werd geleverd.

Bij toepassing van de normtabellen dient u rekening te houden met de grootte van de fout die u gemiddeld bij een meting met welke toets dan ook kunt verwachten (de standaardmeetfout). Als u deze standaardmeetfout in aanmerking neemt, voorkomt u dat u te veel betekenis hecht aan kleine verschillen tussen de scores van individuele leerlingen. De standaardmeetfout van Toets E1 *Informatie verwerven door lezen* bedraagt 1,6.

In het gegeven voorbeeld betekent dit het volgende: De leerling behaalt een score van 15.2 voor de toets. U houdt er rekening mee dat in deze score mogelijk een meetfout ligt besloten. Deze fout bedraagt 1.6. Uitgaande van deze fout kunt u een schatting maken van de echte score, dat wil zeggen van de score die de leerling behaald zou hebben als de toets volledig betrouwbaar was. Met een kans van twee op drie kunt u aannemen dat de echte score van de leerling zal liggen tussen $15.2 - 1.6$ en $15.2 + 1.6$ ofwel tussen 13.6 en 16.8. Bij toepassing van de c-schaal betekent dit dat het mogelijk is dat de prestatie van de leerling niet tot niveau 6 behoort, maar tot niveau 5 of 7.

Normtabel Toets E1 en rapportcijfers

Hieronder vindt u allereerst de normtabel voor Toets E1 *Informatie verwerven door lezen* volgens de c-schaal. De normtabel is gebaseerd op een toetsafname bij 152 leerlingen in groep 8 van het basisonderwijs. Meer informatie over de ontwikkeling en normering van deze toets kunt u desgewenst vinden in de paragraaf *Psychometrische gegevens*.

Regelmatig wordt door leerkrachten gevraagd op welke wijze de niveaus kunnen worden omgezet naar rapportcijfers of naar een waardering op het rapport. Hieronder treft u een advies hierover aan.

niveau	ruwe score	grootte van de groep	niveau	cijfer	waardering
1	0-7.1	1 %	niveau 9, 10, 11	9-10	zeer goed
2	7.2-8.4	3 %	niveau 8	8	goed
3	8.5-10.7	7 %	niveau 7	7	ruim voldoende
4	10.8-12.5	12 %	niveau 6	6	voldoende
5	12.6-14.4	17 %	niveau 5	5	onvoldoende
6	14.5-16.4	20 %	niveau 4	4	slecht
7	16.5-17.9	17 %	niveau 1, 2, 3	3	zeer slecht
8	18.0-20.0	12 %			
9	20.1-21.1	7 %			
10	21.2-22.7	3 %			
11	22.8-28	1 %			

Rapportcijfertabel 'Toets E1 Informatie verwerven door lezen'

Normtabel 'Toets E1 Informatie verwerven door lezen'

Wat te doen met de toetsresultaten?

Met behulp van de toets kunt u op objectieve wijze nagaan of een leerling, een groep leerlingen of de hele klas het gewenste niveau heeft bereikt. Wat het gewenste niveau is, is niet eenvoudig te bepalen. Dat is onder andere afhankelijk van uw situatie en mogelijkheden en die van uw leerlingen. Eisen dat alle leerlingen minimaal niveau 6 halen, is wellicht te veel van het goede. Duidelijk is in ieder geval wel dat leerlingen met een score van 10.7 of lager extra hulp nodig hebben. Leerlingen met een score van 7.1 of lager komen zeker voor verder (diagnostisch) onderzoek in aanmerking. Informatie over diagnostische instrumenten is te vinden in *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8* van Wentink en Verhoeven (Expertisecentrum Nederlands, 2001).

Om na te gaan welke hulp de desbetreffende leerlingen nodig hebben, kunt u een analyse maken van hun fouten. U noteert op het desbetreffende registratieformulier welke items de leerlingen slecht hebben gemaakt en welke doelen ze niet hebben bereikt. De volgende informatie is daarbij van belang:

- Een leerling die zwak scoort op de items 1, 2, 3 en 4 heeft moeite om aantekeningen te maken bij het lezen van een informatieve tekst.
- Een leerling die zwak scoort op de items 5, 6 en 7 heeft moeite om een informatieve tekst vluchtig te lezen om na te gaan of die tekst geschikt is voor selectie en voor nadere bestudering.

- Een leerling die zwak scoort op item 8 heeft moeite om de belangrijkste punten van een informatieve tekst op te schrijven.
- Een leerling die zwak scoort op de items 9, 10, 11, 12, 13 en 14 heeft moeite om een uittreksel te maken van een informatieve tekst met een indelingsstructuur.
- Een leerling die zwak scoort op de items 15, 16 en 17 heeft moeite om een uittreksel te maken van een informatieve tekst met een probleem-oplossingsstructuur.
- Een leerling die zwak scoort op de items 18, 19 en 20 heeft moeite om een uittreksel te maken van een informatieve tekst met een oorzaak-gevolgstructuur.
- Een leerling die zwak scoort op de items 21 en 22 heeft moeite om een verslag te maken van een tekst met een probleem-oplossingsstructuur.
- Een leerling die zwak scoort op de items 23, 24 en 25 heeft moeite om een verslag te maken van een tekst met een vergelijkingsstructuur.
- Een leerling die zwak scoort op de items 26, 27 en 28 heeft moeite om een verslag te maken van een tekst met een indelingsstructuur.

Als u weet welke doelen de zwakke leerlingen niet hebben bereikt, kunt u uw onderwijs daarop afstemmen. Met behulp van het registratieformulier kunt u een en ander goed in kaart brengen. Welke mogelijkheden zijn er om uw onderwijs af te stemmen op de behoeften van uw leerlingen?

- Het is verstandig om de zwakke leerlingen de items die bij de desbetreffende doelen horen nog eens hardop te laten maken. Zo ziet u *hoe* deze leerlingen die items maken.
- Zodra u weet welke doelen de zwakke leerlingen niet hebben bereikt, kunt u een reeks van opdrachten uit het *Routeboek* van eenheid 1 tot en met 5 selecteren en die samen met de leerlingen opnieuw doornemen.
- Leerlingen die een zwakke score op de toets E1 *Informatie verwerven door lezen* halen, kunnen het beste ondersteund worden met behulp van *De Lijsterbij 1* en *2* en bijbehorende werkboekjes.

Psychometrische gegevens

Het ontwikkelen en normeren van een toets dient altijd volgens bepaalde richtlijnen en procedures te verlopen. Bij de ontwikkeling is de toets afgenomen bij een grote groep leerlingen, die representatief is voor de leerlingen in groep 8 van het basisonderwijs.

aantal leerlingen:	152
aantal items:	28
gemiddelde:	15.3
standaarddeviatie:	3.60
mediaan:	15.4
p-waarde:	.55
alfacoëfficiënt:	.80
standaardmeetfout:	+/- 1.6

Tabel: Psychometrische gegevens van
'Toets E1 Informatie verwerven door lezen'

Antwoorden en score

Hierna zijn de antwoorden van de toets opgenomen. De puntenverdeling staat opgenomen in de laatste kolom.

1	Antwoord: 1. De eendagsvlieg is het toppunt van vergankelijkheid. 4. Zodra de eendagsvlieg is ontpopt, leeft hij nog ongeveer tien uur. 6. Het mannetje legt na de paring meteen het loodje. 7. Het vrouwtje sterft direct nadat ze haar eieren in het water heeft gelegd. 9. Dit alles speelt zich meestal in het donker af.	Elke goede zin telt voor 0.20 punt.
2	Antwoord 4: een tekst zonder een bepaalde opbouw	1 punt
3	Antwoord: 3. Wetenschappers kunnen aan de botten en kiezen van een uitgestorven dier zien hoe het eruitzag en wat het at. 4. Kieszen zijn de belangrijkste informatiebron voor het achterhalen van het eetpatroon. 5. De vorm van een kies zegt veel over het gebruik dat het dier ervan heeft gemaakt. 9. Ook de botten van een uitgestorven dier kunnen een aanwijzing geven voor het eetpatroon. 11. Heel soms kan het eetpatroon direct uit de maaginhoud van het dier worden afgeleid.	Elke goede zin telt voor 0.20 punt.
4	Antwoord 3: Wetenschappers kunnen aan de overblijfselen van een uitgestorven dier zien wat het at.	1 punt
5	Antwoord 2: Is beachvolleybal een strandspel of een serieuze sport?	1 punt
6	Antwoord 3: Welke rol speelden Nederlanders in de slavernij?	1 punt
7	Antwoord 3: De slavernij is een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Nederland.	1 punt
8	Antwoord: 1. Het Esperanto is een heel bijzondere taal. 2. Het Esperanto is een kunstmatige taal. 4. Het Esperanto is bedoeld als een neutrale wereldtaal. 5. De taalregels van het Esperanto zijn heel eenvoudig. 11. Het Esperanto leeft nog steeds voort.	Elke goede zin telt voor 0.20 punt.
9	Antwoord 3: een tekst met een indeling	1 punt
10	vier hoofdtaken, minstens zo'n belangrijke taak, een derde taak, tot slot	Elk goed signaalwoord telt voor 0.25 punt.
11	Antwoord: 2. Het werk van een brandweerman omvat veel meer dan het blussen van een brand. 3. Globaal zijn er vier hoofdtaken te onderscheiden. 4. De meest in het oog springende taak is de brandbestrijding. 5. Minstens zo'n belangrijke taak is echter de brandpreventie. 7. Een derde taak is het uitvoeren van reddingsoperaties. 9. Tot slot is er dan nog de rampenbestrijding.	Elke goede zin telt voor 0.16 punt.
12	Antwoord 3: een tekst met een indeling	1 punt
13	verschillende functies, ten eerste, een tweede groep, afdeling, politiemensen van de mobiele eenheid	Elk goed signaalwoord telt voor 0.20 punt
14	Antwoord: 1. Aan de kleding van een politieagent is vaak te zien welke functie hij of zij heeft. 2. De mensen van de verkeerspolitie herken je aan hun pak of hun voertuig. 4. De mensen die op straat surveilleren hebben het 'normale' donkerblauwe politie-uniform aan. 5. Bij de recherche en technische opsporingsdienst werken ze meestal zonder uniform. 7. De politiemensen van de mobiele eenheid (ME) zijn wel duidelijk aan hun kleding te herkennen.	Elke goede zin telt voor 0.20 punt
15	Antwoord 1: een tekst met een probleem en een oplossing.	1 punt
16	probleem, uitgeput raakt, zoeken naar alternatieven, zuinig met energie omgaan, energie besparen, op te lossen	Elk goed signaalwoord telt voor 0.16 punt.
17	Antwoord: 1. De wereldbevolking groeit en we hebben steeds meer energie nodig. 4. Op dit moment wordt de meeste energie opgewekt uit fossiele brandstoffen. 5. Het probleem is echter dat onze voorraad snel uitgeput raakt. 7. Het is dus van belang dat we zoeken naar alternatieve energiebronnen. 11. Daarnaast is het van belang dat we zuinig met energie omgaan.	Elke goede zin telt voor 0.20 punt.
18	Antwoord 2: een tekst met een oorzaak en een gevolg.	1 punt
19	zo werden de Spaanse bergen ontbost, waren het gevolg, weer eens... spoelde nu	Elk goed signaalwoord telt voor 0.33 punt.

20	Antwoord: 2. Spanje, Portugal, Holland en Engeland bouwden in de zestiende eeuw grote vloten. 4. Voor de scheepsbouw waren de beste bomen uit het bos nodig. 5. Voor de Spaanse vloot was 6.000.000 m ³ ruw hout gekapt. 7. Grote delen van Spanje werden ontbost. 8. Kale rotsen en dorheid waren het gevolg. 10. Nog steeds kampen de Spanjaarden met dalende grondwaterspiegels en opdrogende bronnen.	Elke goede zin telt voor 0.16 punt.
21	Antwoord 1: een tekst met een probleem en een oplossing	1 punt
22	Antwoord: 1. Alle steden in Nederland kampen met het probleem van 'wildplassen'. 4. Wildplassen zorgt voor stankoverlast en lelijke plekken op de muur. 7. In het verleden zijn er al allerlei oplossingen bedacht om het wildplassen tegen te gaan. 11. De meest recente uitvinding is de 'anti-wildplasdouche' in Tilburg.	Elke goede zin telt voor 0.25 punt.
23	Antwoord 1: een tekst met een vergelijking	1 punt
24	lijkt op, overeenkomt met, gemeenschappelijk heeft, lijkt mijlenver af te staan van, net als, onderscheidt	Elk goed signaalwoord telt voor 0.16 punt.
25	Antwoord: 5. Tussen het gedrag van een chimpansee en een mens zijn allerlei overeenkomsten. 6. Net als de mens kan de chimpansee gereedschappen maken en gebruiken. 10. Een andere overeenkomst is dat chimpansees dingen van elkaar kunnen leren en net als wij een vorm van cultuur hebben. 11. Volgens deskundigen is onze taal eigenlijk het enige dat ons wezenlijk van de chimpansee onderscheidt.	Elke goede zin telt voor 0.25 punt.
26	Antwoord 2: een tekst met een indeling.	1 punt
27	elk... zijn eigen..., verschillende kanalen, het eerste kanaal, voorbeeld, een tweede kanaal, tot slot	Elk goed signaalwoord telt voor 0.16 punt.
28	Antwoord: 1. Elk dier heeft zijn eigen versiertruc. 2. Er zijn verschillende kanalen om de liefdesboodschap over te brengen. 3. Het eerste kanaal is het gezichtsvermogen. 8. Een tweede kanaal om de boodschap over te brengen is het gehoor. 15. Tot slot zijn er dieren die gebruikmaken van het reukvermogen.	Elke goede zin telt voor 0.20 punt.